

Renata MALEDA¹

PRAWNE I ORGANIZACYJNE MOŻLIWOŚCI WSPARCIA DLA DZIAŁALNOŚCI BADAWCZO-ROZWOJOWEJ W POLSCE W OPARCIU O FUNDUSZE UNIJNE ORAZ ŚRODKI Z BUDŻETU PAŃSTWA

W Polsce o dofinansowanie rozwiązań innowacyjnych można starać się z wielu różnych źródeł. W referacie zaprezentowano możliwości ubiegania się o dotacje na działalność badawczo-rozwojową zarówno poprzez udział w projektach unijnych, w ramach funduszy strukturalnych jak również konkursach na projekty celowe oraz badania podstawowe współfinansowane z budżetu państwa.

LEGAL AND FORMAL CAPABILITIES FOR SUPPORTING THE RESEARCH AND DEVELOPMENT ACTIVITIES ACCORDING TO UE AND NATIONAL FUNDS

There are several different subsidy sources for innovative solutions in Poland. The application possibilities for research and design activities' subsidies, through the participation in EU projects, within structural funds as well as in calls for targeted projects or basic research co-financed from the state budget are presented in the paper.

1. WSTĘP

W 2000 roku w Parlament Europejski przyjął projekt tzw. *Strategii Lizbońskiej*, której celem było przekształcenie Europy w najbardziej dynamiczny i konkurencyjny gospodarczo region świata. Założono w nim dokonanie zmian w polityce gospodarczej państw członkowskich oraz przyspieszenie rozwoju w oparciu o mocno rozwinięte i szeroko zakrojone badania naukowe. Ich wyniki miały zostać wykorzystane przez gospodarkę krajów europejskich. Realizację celów Strategii założono w perspektywie 2010 roku. Osiągnięty rozwój naukowy miał skutkować głównie w inwestycjach przemysłowych.

Niestety Strategii nie udało się zrealizować z sukcesem. Już w 2004 roku specjalny zespół powołany przez Komisję Europejską opracował raport podsumowujący dotychczasowe rezultaty strategii oraz oceniający – negatywnie – zakres jej wdrożenia. Jako główne przyczyny niepowodzenia wskazano: zbyt obszerny program, słabą

¹ Instytut Kolejnictwa, 04-275 Warszawa, ul Chłopickiego 50, tel: 22 47 31 500, dział Funduszy Europejskich
email: rmaleda@ikolej.pl

koordynację, sprzeczne cele, brak politycznej determinacji ze strony Państw Członkowskich oraz niski poziom koordynacji między poszczególnymi państwami. Jak się okazało wydatki na badania naukowe w Unii Europejskiej osiągnęły poziom średnio około 1,9 % PKB i od lat nie wykazują tendencji rosnącej, pomimo iż strategia przewidywała osiągnięcie w roku 2010 poziomu 3 procent.

W marcu 2010 roku powstał nowy dokument o nazwie „Europa 2020”. Strategia ta jest kontynuacją Strategii Lizbońskiej. Opiera się ona na dotychczasowych osiągnięciach partnerstwa na rzecz wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy oraz określa nowe kierunki działań w celu sprostania nowym wyzwaniom. Zgodnie z nową strategią Unia Europejska powinna koncentrować się na najważniejszych obszarach polityki, w których współpraca między państwami członkowskimi może zapewnić najlepsze wyniki.

Strategia „Europa 2020” to wizja społeczna gospodarki rynkowej dla Europy XXI wieku. Odnosi się do kluczowych wyzwań stojących przed społeczeństwem europejskim, także w czasie kryzysu i transformacji. Ma służyć przemianie Unii Europejskiej w inteligentną i zrównoważoną gospodarkę o wysokich wskaźnikach zatrudnienia oraz większej spójności społecznej. Strategia ta obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety: rozwój inteligentny (rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji), rozwój zrównoważony (wspieranie gospodarki efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej) oraz rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu (wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną).

Komisja Europejska określiła jednocześnie siedem projektów przewodnich, które przyczynią się do postępów w ramach każdego z priorytetów. W zakresie badań i rozwoju celem nadrzędnym jest projekt na rzecz poprawy warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji, tak by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które z kolei przyczynią się do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy.

W referacie zaprezentowano możliwości ubiegania się o dotacje na działalność badawczo-rozwojową zarówno z funduszy europejskich jak i budżetu Państwa. O finansowanie rozwiązań innowacyjnych w przedsiębiorstwach można starać się z wielu źródeł, m.in. kredyty z banków komercyjnych, kredyt z Banku Gospodarstwa Krajowego oraz dotacji. Najbardziej popularnymi źródłami dotacji, w chwili obecnej, jest dofinansowanie z Unii Europejskiej w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (na szczeblu regionalnym) oraz z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (na szczeblu krajowym).

2.FUNDUSZE STRUKTURALNE W POLSCE

Na poziomie krajowym doprowadzenie do zwiększenia innowacyjności przedsiębiorstw i tworzenie gospodarki opartej o wiedzę poprzez m.in. zwiększenie nakładów finansowych na badania naukowe wynika ze strategicznego dokumentu „Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013”². W celu realizacji wymienionych planów

² „Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki”, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2006.

zostały stworzone specjalne fundusze przeznaczone na dofinansowanie w formie dotacji działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorców. Fundusze te pochodzą ze środków wspólnotowych, krajowych, jak i łączonych z obu tych źródeł, jakimi w praktyce są środki wypłacane z funduszy strukturalnych UE. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej fundusze pochodzące z zjednoczonej Europy stały się szansą dla rozwoju i wsparcia innowacyjności, tworzenia nowoczesnej infrastruktury kolejowej, modernizacji już istniejącej, rozwoju przedsiębiorczości. W okresie obowiązywania obecnej Perspektywy Finansowej Polska otrzymała do 2013 roku prawie pięciokrotnie więcej środków finansowych z Unii Europejskiej niż w latach 2004-2006. Od skutecznej absorpcji tych środków zależeć będzie w dużej mierze dalszy rozwój polskiej gospodarki oraz rozwój cywilizacyjny kraju.

Z dniem 1 stycznia 2007 roku rozpoczął się kolejny okres programowania funduszy strukturalnych. W porównaniu z pierwszymi latami swojego członkostwa w Unii Europejskiej Polska otrzymała zwiększoną pulę środków finansowych dla wspierania procesu redukcji dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów kraju. W latach 2007-2013 mamy do dyspozycji ponad 67 mld euro przyznanych przez Komisję Europejską, co w połączeniu z współfinansowaniem krajowym daje kwotę ponad 85 mld euro. Kluczowym instrumentem jest program operacyjny „Innowacyjna Gospodarka” (PO IG), ukierunkowany na obszary związane ze sferą badawczo-rozwojową. Program przewiduje zwiększenie innowacji w sferze badawczo-rozwojowej oraz kładzie nacisk na współpracę pomiędzy nauką a przemysłem. Program ten jest sposobem pobudzenia innowacyjności, przedsiębiorczości i konkurencyjności. Pozytywne efekty uzyskuje się wspierając badania związane z potrzebami przemysłu

Kolejne dwa programy operacyjne to „Kapitał Ludzki” (PO KL), skierowany do pracowników przedsiębiorstw i wspomagający ich adaptację do nowych warunków ekonomiczno-gospodarczych oraz „Infrastruktura i Środowisko” (PO IiŚ), którego celem jest osiągnięcie spójności krajowego systemu transportowego z systemem europejskim poprzez rozbudowę infrastruktury transportowej.

W ramach funduszy europejskich są realizowane następujące programy operacyjne:

- PO Infrastruktura i Środowisko,
- PO Innowacyjna Gospodarka
- PO Kapitał Ludzki
- PO Rozwój Polski Wschodniej
- PO Europejska Współpraca
- Terytorialna
- 16 Regionalnych Programów Operacyjnych
- Pomoc Techniczna

Podział środków na poszczególne fundusze przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Podział funduszy UE w Polsce dla poszczególnych programów operacyjnych

PROGRAM OPERACYJNY	Środki z UE (w mld euro)	Udział procentowy	Źródło finansowania
Infrastruktura i Środowisko	27,9	41,5%	EFRR i FS
Innowacyjna gospodarka	8,3	12,3%	EFRR
Kapitał Ludzki	9,7	14,4 %	EFS
16 Regionalnych Programów	16,6	24,7%	EFRR
Rozwój Polski Wschodniej	2,3	3,4%	EFRR
Pomoc Techniczna	0,5	0,7%	EFRR
Europejska Współpraca Terytorialna	0,7	1%	EFRR
Rezerwa	1,3	2%	EFRR, EFS, FS
RAZEM	67,3	100%	

3. PRZEGLĄD PROGRAMÓW UNIJNYCH

Polskie przedsiębiorstwa odznaczają się niską skłonnością do inwestowania w innowacje, szczególnie oparte na wynikach przeprowadzonych prac badawczo-rozwojowych. Dlatego też niezbędne jest wsparcie umożliwiające zdobywanie nowych, innowacyjnych narzędzi i produktów. Jednym z takich instrumentów są projekty celowe. Celem programu PO IG jest stworzenia gospodarki opartej na innowacyjnych przedsiębiorstwach, czyli takich które swój rozwój widzą we współpracy ze środowiskiem naukowców i są otwarte na nowatorskie rozwiązania i nowości technologiczne. Aby jednak współpraca biznesu z nauką była możliwa i aby przedsiębiorcy mogli korzystać z osiągnięć naukowców, konieczne jest wsparcie instytucji naukowych oraz ludzi je tworzących. W latach 2007-2013 na ten cel przeznaczono w sumie 2,6 mld euro.

Aktualnie trwa konkurs w ramach działania 1.4 pt. „Wsparcie projektów celowych”. Projekt celowy składa się z dwóch zasadniczych faz:

- **badawczej**, obejmującej badania przemysłowe i prace rozwojowe,
- **wdrożeniowej**, w czasie której następuje zastosowanie uzyskanych wyników w praktyce gospodarczej.

W ramach podejmowanego projektu przedsiębiorca może zatem dokonać wyboru wykonawcy prac B+R lub podjąć je samodzielnie, jeśli dysponuje odpowiednią bazą infrastrukturalną oraz innymi niezbędnymi zasobami. Badania można również zlecić jednostce naukowej. W ramach tego działania możliwe jest dofinansowanie badań naukowych i prac rozwojowych prowadzonych przez przedsiębiorców lub jednostki naukowe, działające na ich zlecenie. Realizując projekty badawcze i rozwojowe, przedsiębiorstwa mogą otrzymać wsparcie na przedsięwzięcia techniczne, technologiczne lub organizacyjne prowadzone samodzielnie lub we współpracy z jednostkami naukowymi aż do momentu stworzenia prototypu.

W zakresie działania 4.3 POIG „Kredyt technologiczny” o dofinansowanie mogą ubiegać się firmy z sektora tzw. Małych i Średnich Przedsiębiorstw (MSP). Kredyt udzielany jest na realizację inwestycji technologicznej mającej na celu zakup i wdrożenie nowej technologii oraz uruchomienie na jej podstawie wytwarzania nowych lub znacząco ulepszonych towarów, procesów lub usług. Celem kredytu technologicznego jest podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań technologicznych. Dzięki działaniu 4.3 POIG przedsiębiorca może uzyskać premię technologiczną, która pomoże spłacić część kredytu udzielonego przez bank.

W ramach regionalnych programów operacyjnych istnieją także konkursy związane z działalnością badawczo rozwojową, przy czym regulacje w poszczególnych województwach różnią się między sobą. Przykładem mogą być dwa konkursy w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego. W 2011 roku odbyły się nabory wniosków dla przedsiębiorców: w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT) i w zakresie technologii komunikacyjnych i informacyjnych dla MSP. Przykładem województwa dla którego aktywizacja współpracy nauki i biznesu stanowi ważny czynnik rozwojowy jest Małopolska. O dofinansowanie mogą ubiegać się zarówno jednostki naukowe jak i przedsiębiorstwa w ramach działania 2.2 „Wsparcie komercjalizacji badań naukowych Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego.

4. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW BADAWCZO-ROZWOJOWYCH Z BUDŻETU PAŃSTWA

W Polsce funkcjonują obecnie dwa podmioty odpowiedzialne za finansowanie badań naukowych oraz prac badawczo rozwojowych na szczeblu krajowym, których utworzenie związane było z tzw. pakietem reform polskiej nauki:

- **Narodowe Centrum Nauki (NCN)** z siedzibą w Krakowie, które dysponuje funduszami na badania typowo naukowe, nie prowadzące bezpośrednio do zastosowań praktycznych (przemysłowych),
- **Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR)** z siedzibą w Warszawie, którego zadaniem jest finansowanie prac badawczo – rozwojowych przewidzianych do wdrożenia w przemyśle.

NCN jest zatem agencją wykonawczą powołaną do wspierania działalności naukowej w zakresie badań podstawowych, czyli prac eksperymentalnych lub teoretycznych podejmowanych przede wszystkim w celu zdobycia nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów, bez nastawienia na praktyczne zastosowania ani użytkowanie.

W NCBiR dofinansowanie na działalność badawczo-rozwojową można uzyskać w ramach konkursu Innotech, przeznaczonego dla podmiotów podejmujących prace badawczo-rozwojowe i prace przygotowawcze do wdrożenia ich wyników. Program podzielony jest na dwie ścieżki:

- In-tech, czyli program skierowany do konsorcjów i centrów naukowo-przemysłowych oraz przedsiębiorców; jego celem jest zapewnienie większej współpracy pomiędzy środowiskami naukowymi a biznesem,
- Hi-tech, w ramach tej ścieżki programowej mogą aplikować mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa działające w obszarze zaawansowanych technologii.

Dzięki programowi Innotech przedsiębiorcy mogą wdrożyć innowacyjne technologie, produkty lub usługi. W konkursie w ramach weryfikacji sprawdzane jest, czy przedmiotem projektu jest rozwiązanie innowacyjne w odniesieniu do aktualnego stanu w dziedzinie, której dotyczy wniosek oraz czy zastosowanie wyników planowanych badań w praktyce gospodarczej jest realne i wynika z zapotrzebowania rynku na rozwiązanie będące przedmiotem projektu.

Tabela 2. Konkursy organizowane przez Narodowe Centrum Nauki.

TYP KONKURSU	KTO MOŻE SKŁADAĆ WNIOSEK	JAKIE KRYTERIA POWINIEN SPEŁNIAĆ PROJEKT	CZAS REALIZACJI PROJEKTU
Konkurs na finansowanie projektów badawczych, w tym finansowanie zakupu lub wytworzenia aparatury naukowo-badawczej niezbędnej do realizacji tych projektów	jednostki naukowe, konsorcja naukowe, sieci naukowe, centra naukowo-przemysłowe, centra naukowe PAN, biblioteki naukowe, przedsiębiorcy	obejmuje badania podstawowe, czyli oryginalne prace badawcze eksperymentalne lub teoretyczne.	czas realizacji projektu nie przekracza 36 miesięcy, Rozpoczęcie naboru: 15.09.2011 Zakończenie: 15.12.2011
Konkurs na finansowanie projektów badawczych, realizowanych przez osoby rozpoczynające karierę naukową nie posiadające stopnia naukowego doktora.	Osoby rozpoczynające karierę naukową nieposiadające stopnia naukowego doktora, w formie określonej w art. 10 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki	obejmuje badania podstawowe, czyli oryginalne prace badawcze eksperymentalne lub teoretyczne podejmowane przede wszystkim w celu zdobywania nowej wiedzy.	czas realizacji projektu nie przekracza 36 miesięcy Rozpoczęcie naboru: 15.09.2011 Zakończenie: 15.12.2011
Konkurs na finansowanie projektów badawczych realizowanych przez osoby rozpoczynające karierę naukową posiadające stopień naukowy doktora.	Osoby rozpoczynające karierę naukową posiadające stopień naukowy doktora, w formie określonej w art. 10 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki	obejmuje badania podstawowe, czyli oryginalne prace badawcze eksperymentalne lub teoretyczne podejmowane przede wszystkim w celu zdobywania nowej wiedzy bez nastawienia na bezpośrednie praktyczne zastosowanie lub użytkowanie,	okres realizacji projektu jest nie krótszy niż 36 miesięcy i nie przekracza 60 miesięcy. Rozpoczęcie naboru; 15.09.2011 Zakończenie: 15.12.2011

W stosunku do opisanych dwu podmiotów: NCN oraz NCBiR istnieją także inne źródła finansowania badań naukowych. W zakresie zagadnień transportowych przywołać można Centrum Innowacji przy Naczelnej Organizacji Technicznej (NOT), które co roku ogłasza konkursy o dofinansowanie projektów celowych w dziedzinie zastosowań praktycznych dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Centrum działa na podstawie umowy zawartej w dniu 19 kwietnia 2005 r. z Ministrem Nauki i Informatyzacji. Wnioski o dofinansowanie projektów celowych muszą dotyczyć wprowadzenia nowoczesnych wyrobów lub technologii obejmujących fazę badawczo-rozwojową oraz fazę wdrożeniową czyli bezpośrednie zastosowanie w praktyce. Celem projektów celowych jest umożliwienie przedsiębiorcom otrzymania dofinansowania na niezbędne badania naukowe oraz ściślejszej współpracy między nauką a gospodarką. Dofinansowaniu podlega część badań przemysłowych i prac rozwojowych, które będą stanowić podstawę do wdrożenia nowej technologii lub rozwiązania.

5. WNIOSKI

Z przeglądu wybranych dotacji jakie oferuje Unia Europejska oraz budżet państwa można stwierdzić, że istnieje wiele potencjalnych możliwości ubiegania się o środki na działalność badawczo-rozwojową. Perspektywa finansowa na lata 2007-2013 z budżetem na poziomie prawie 86 mld euro powoli się kończy. Środki dostępne w najbliższym czasie dają duże szanse na rozwój przedsiębiorstw w zakresie wspierania badań i wdrażania nowych technologii. Doświadczenia firm światowych pokazują, że bez innowacji nie jest możliwa konkurencja na rynkach międzynarodowych. Umiejętne połączenie pomysłu, wiedzy i nowej technologii wraz ze wsparciem z Unii Europejskiej jest niezbędnym warunkiem dla rozwoju przedsiębiorstwa i kraju. Dzięki projektom przeznaczonym na rozwój działalności badawczo-rozwojowej polskie firmy, instytuty badawcze, uczelnie mają szansę stać się innowacyjne. Zwiększona zostanie również rola nauki w rozwoju gospodarczym kraju.

6. BIBLIOGRAFIA

- [1] „Delivering Lisbon, Reforms for the enlarged Union” – raport Komisji Europejskiej nt. Realizacji Strategii Lizbońskiej (Biuletyn analiz nr 14), Ośrodek Informacji i Dokumentacji Europejskiej, Warszawa, 2004.
- [2] Departament Analiz Ekonomicznych i Społecznych UKIE: „Strategia Lizbońska, Droga do sukcesu zjednoczonej Europy”, Warszawa, 2002.
- [3] Komunikat Komisji Europejskiej „Strategia Europa 2020”, streszczenie, Bruksela 3.3.2010 (KOM2010) 2020 (wersja ostateczna).
- [4] Żurkowski A, Maleda R: Nowoczesne Technologie dla Transportu Kolejowego: „Rola Instytutu Kolejnictwa w kontekście aktualnych przemian w nauce polskiej” – konferencja Transcomp, grudzień 2010
- [5] Cybulska J, Maleda R, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko- wyzwania i szanse dla rozwoju transportu szynowego w Polsce, Przegląd Komunikacyjny, 4/2010
- [6] Strona internetowa Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości: www.parp.gov.pl
- [7] Strona internetowa Centrum Innowacji NOT: www.centruminnowacji.org.pl
- [8] Strona internetowa Narodowego Centrum Nauki: www.ncn.gov.pl